Valodas konsultācijas: elektroniskā datubāze

http://www.valodaskonsultacijas.lv/lv/questions/1094

Jautājums

Kā rakstāms vārds ***dievs/Dievs*** tādos piemēros kā ***paldies dievam/Dievam, ak dievs/Dievs, dieva/Dieva dēļ***?

Atbilde

Vārda rakstījums ir atkarīgs no konteksta.

Par īpašvārdu ir uzskatāms latviešu mitoloģijas un kristietības augstākais apzīmējums *Dievs*. (Smiltniece 2015, 327; Laugale, Šulce 2012, 55) Šādā nozīmē lietotais vārds arī dažādos savienojumos rakstāms ar lielo sākumburtu: *Dievs Tēvs, Dievs Dēls un Dievs Svētais Gars; Dievs Tas Kungs; Dieva žēlastība* utt.

Iespraudumos un interjektīvos savienojumos savukārt vārda *dievs* rakstījumā konstatējama nekonsekvence.
Tādos savienojumos kā *no dieva puses*, *vai dieviņ* vārds rakstīts ar mazo sākumburtu. (Blinkena 2009, 256) Savukārt savienojumos *ak Dievs, paldies Dievam* sastopams lielā sākumburta lietojums. (Blinkena 2009, 350; Romane 2014, 102)

„Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā" visos vārdu savienojumos neatkarīgi no tā, vai lietots kristietības nozīmē vai iespraudumos un interjektīvos savienojumos, vārds rakstīts ar lielo sākumburtu, piemēram, *ak Dievs; ar Dieva palīgu; Dievs ar to; lai Dievs žēlīgs; nedod Dievs*.

„Latviešu valodas gramatikā" (2015) dažādos savienojumos vārds rakstīts divējādi, piemēram, par frāzi *paldies dievam/Dievam* teikts: „[..] pateicības izteikšanas līdzeklis sākotnēji ir bijusi frāze *paldies Dievam*, kas mūsdienās zināmā mērā desemantizējusies [zaudējusi pamata nozīmi], piem.: *Tu, Vizma?* ***Paldies dievam****… Kur tik briesmīgi ilgi?* (R. Ezera) *Pieripinājis ceļa malā, pievilcis rokas bremzi, Olivers noslaucīja sviedrus: „Viss kārtībā, ser,* ***paldies Dievam****!"* (Anšl. Eglītis)." (Smiltniece 2015, 681, 689)

Izsauksmes vārdos arī sastopams divējs rakstījums: paužot pozitīvu emocionālo attieksmi vai vērtējumu, vārds rakstīts ar lielo sākumburtu: ***Ak, Dievs****, cik viņš maigs, kluss, saprotošs un inteliģents!* (L. Stumbre) Savukārt, izsakot negatīvas, nepatīkamas jūtas vai negatīvu vērtējumu,

vārds rakstīts ar mazo sākumburtu: ***Nedod dievs**, kaut ko izdarīt nepareizi!; Citādi ar koku, **dievs sodi**, ar koku izvadīšu!* (V. Pūce). (Smiltniece 2015, 683, 684) Savienojumā *Dieva dēļ* vārds rakstīts ar lielo sākumburtu: *Neraudi, **Dieva dēļ**, neraudi, Elīz*. (Valkovska, Lokmane 2015, 782)

Lielā vai mazā sākumburta lietojums vārdā *Dievs/dievs* atkarīgs no desemantizācijas (pamatnozīmes vājināšanās) pakāpes, kuru ne vienmēr viegli noteikt. Mēs ieteiktu rīkoties šādi.

Ar lielo sākumburtu rakstāms vārds *Dievs*, ja:
vārds lietots pamata nozīmē, piemēram, *Vērsties pie **Dieva***;
vārds lietots frazeoloģismā, piemēram, ***Lai Dievs ir mans liecinieks**, es neesmu vainīgs*; *Viņi dzīvo **kā Dieva azotē***.

Ar mazo sākumburtu rakstāms vārds *dievs*, ja:
vārds lietots iespraudumos, piemēram, *Šeit, **paldies dievam**, ir silti*; *Veikals, **nedod dievs**, būs slēgts*.

Izsauksmes vārdu savienojumos pieņemama ir abējāda rakstība: atsevišķā izteikumā ***Ak, Dievs!*** vārdu iespējams rakstīt ar lielo sākumburtu, savukārt, iesaistot to izteikumā, piemēram, ***Ak dievs**, kā viņš man patīk!* vai ***Mīļais dievs**, kā viņa izskatījās!*, piemērotāks būtu mazā sākumburta lietojums.

Avoti

Smiltniece, G. Lietvārds (substantīvs). *Latviešu valodas gramatika*. Atb. red. D. Nītiņa, J. Grigorjevs. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2015, 327. lpp.

Laugale, V., Šulce, Dz. *Lielo burtu lietojums latviešu valodā: ieskats vēsturiskajā izpētē, problēmas un risinājumi*. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2012,55. lpp.

Blinkena, A. *Latviešu interpunkcija*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2009,256., 350. lpp.

Romane, A. *Latviešu valodas rokasgrāmata. Tabulas un shēmas*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2014, 102. lpp.

Smiltniece, G. Izsauksmes vārds (interjekcija). *Latviešu valodas gramatika*. Atb. red. D. Nītiņa, J. Grigorjevs. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2015, 681., 689., 683., 684. lpp.

Valkovska, B., Lokmane, I. Vienkārša teikuma komunikatīvā struktūra. *Latviešu valodas gramatika*. Atb. red. D. Nītiņa, J. Grigorjevs. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2013, 782. lpp.

Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca: dievs

Logina, S., Pēča, K., Pūtele, I., Zilgalve, E. Valodas konsultācijas. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. Populārzinātnisku rakstu krājums. Nr. 18. Atb. red. I. Druviete. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2023, 145.–146. lpp.